

SPRAWOZDANIA

DOI: 10.15290/sw.2023.23.18

**XXIII Międzynarodowa i Ogólnopolska Konferencja
Onomastyczna „Onomastyka kulturowa”**

Zorganizowana przez Uniwersytet Opolski kolejna – już 23. – edycja Międzynarodowej i Ogólnopolskiej Konferencji Onomastycznej odbyła się 19–21 października 2023 r. w Opolu. Wsparcia tej inicjatywie udzielili: Polska Akademia Nauk, Polskie Towarzystwo Onomastyczne oraz Opolskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk. Tematem ogólnym konferencji była onomastyka kulturowa, u podstaw której leży przekonanie o kulturowym charakterze języka, w tym stanowiących jeden z jego komponentów – nazw własnych. Zagadnienia szczegółowe dotyczyły metodologii badań onomastycznych w aspekcie kulturowym, interpretowania nazw własnych z punktu widzenia etnolingwistyki, lingwistyki kulturowej i antropologicznej, funkcjonowania zasobów onimicznych na pograniczach kulturowych, etnicznych, językowych, religijnych, geograficznych, kognitywnych ujęć onimii, wtórnej płaszczyzny bytowania onimów, m.in. kulturotwórczej, ludycznej, pragmatycznej, marketingowej, perswazyjnej, opisu różnych kategorii nazw własnych w relacji do wytworów kultury. W opolskiej konferencji wzięli udział przedstawiciele kilkudziesięciu zagranicznych i krajowych ośrodków naukowych: Uniwersytetu Narodowego im. Jurija Fedkowycza w Czerniowcach (Ukraina), Uniwersytetu Mateja Bela w Bańskiej Bystrzycy (Słowacja), Akademii Nauk Republiki Czeskiej, Uniwersytetu Lublańskiego (Słowenia), Uniwersytetu Debreczyńskiego (Węgry), Instytutu Języka Litewskiego w Wilnie (Litwa), Uniwersytetu Ostrawskiego (Czechy), Uniwersytetu Jana Evangelisty Purkiniego w Uściu nad Łabą (Czechy), Instytutu Łużyckiego w Chociebużu

(Niemcy), Saksońskiej Akademii Nauk i Humanistyki w Lipsku (Niemcy), a także Instytutu Języka Polskiego PAN, Uniwersytetu Warszawskiego, Uniwersytetu Jagiellońskiego, Uniwersytetu Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie, Akademii Górniczo-Hutniczej w Krakowie, Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy, Uniwersytetu w Białymstoku, Uniwersytetu Gdańskiego, Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach, Uniwersytetu Łódzkiego, Akademii Świętokrzyskiej w Kielcach, Uniwersytetu Opolskiego, Uniwersytetu Pomorskiego w Słupsku, Uniwersytetu Przyrodniczo-Humanistycznego w Siedlcach, Uniwersytetu Szczecińskiego, Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie, Uniwersytetu Adama Mickiewicza w Poznaniu, Uniwersytetu Wrocławskiego, Uniwersytetu Jana Długosza w Częstochowie, Uniwersytetu Rzeszowskiego. Ogółem podczas konferencji, tj. na posiedzeniach plenarnych i w pięciu sekcjach (jednej prowadzonej częściowo w formule online), wygłoszono blisko 100 referatów.

W pierwszym dniu konferencji, w czasie jej uroczystego otwarcia, głos zabrali przedstawiciele organizatorów, władz Uniwersytetu Opolskiego, miasta Opola, Komisji Onomastycznej PAN, Polskiego Towarzystwa Onomastycznego. Obrady plenarne, podczas których wysłuchano 9 referatów, zainaugurowało wystąpienie Artura Rejtera (Katowice) pt. *Badania onomastyczne a nowa humanistyka*, wskazujące kierunki rozwoju onomastyki w świetle założeń tzw. nowej humanistyki, m.in. możliwości włączania się badaczy nazw własnych w obszar humanistyki cyfrowej, humanistyki zaangażowanej, humanistyki kognitywnej, posthumanistyki czy humanistyki artystycznej. Halina Kurek (Kraków) w referacie *Nazwy własne jako „leksemy kulturowe” na polskich pograniczach wewnętrznych* przedstawiła zagadnienie nabywania przez nomina propria statusu leksemów kulturowych na pograniczu polsko-łemkowskim. O związkach między nadawaniem i funkcjonowaniem imion osobowych a konotowanymi przez nie wartościami w wystąpieniu pt. *Imiona jako nośniki wartości* mówiła Renata Przybylska (Kraków). Na ukraińskim i polskim materiale oikonimicznym, rozpatrywanym w ujęciu synchronicznym oraz diachronicznym, oparty był tekst Yaroslava Redkvy (Czerniowce) *Nazwy miejscowe zachodniej Ukrainy i wschodniej Polski jako manifestacja dziedzictwa kulturowego obu narodów*. Jaromir Krško (Bańska Bystrzyca) referat *Komplementarita výskumov jazykovej krajiny a onomastiky* poświęcił kwestii występowania antroponimów

umieszczanych na tablicach pamiątkowych, oficjalnych tablicach samorządu lokalnego, billboardach reklamowych i transparentach w tworzeniu pejzażu językowego określonego obszaru. Przedmiot rozważań Elżbiety Rudnickiej-Firy (Kraków) w wystąpieniu *Przenikanie języków i kultur na przykładzie średniopolskiej antroponimii Krakowa* stanowiły nazwy osobowe zawarte w dokumentach krakowskich od XVI do XVIII w. o genezie germańskiej. Różnorodne przyczyny nadawania konkretnych imion i zmiany nazwisk w Czechach scharakteryzował Pavel Štěpán (Praga) w referacie *„Každé písmeno je energie.” K sekundárním funkcím antroponim.* Omówieniem funkcji i cech nazw własnych w nurcie kulturowym zwanym ezoteryzmem w referacie *Nazwy własne a kultura ezoteryzmu (na materiale polskiej prasy przedwojennej 1919–1939)* zajęła się Katarzyna Skowronek (Kraków). Posiedzenie plenarne zakończyło wystąpienie Mariusza Rutkowskiego (Olsztyn) pt. *Polska toponimia miejska jako zbanalizowany kanon kultury* przedstawiające onimy bytujące w przestrzeni miejskiej w kontekście polskiego kanonu kultury.

Tego dnia, w godzinach popołudniowych, organizatorzy zaprosili uczestników konferencji na wycieczkę, której celem była architektoniczna perła Śląska Opolskiego, obiekt o imponującej wielkości – Zamek w Mosznej. Wieczorem w restauracji zamkowej odbyła się uroczysta kolacja.

Drugiego dnia konferencji wszystkie referaty wygłaszane były w sekcjach. W sekcji A zgrupowane zostały głównie teksty dotyczące dwóch obszarów tematycznych: onomastyki literackiej oraz onomastyki medialno-dyskursywnej. Do programu w obrębie tej sekcji włączono także pojedyncze referaty prezentujące inne płaszczyzny badań nad nazewnictwem. W kwestii funkcjonowania nazw własnych w literaturze kolejno głos zabrali: Paweł Graf (Poznań) – *„Król Ubu”. Przekład – nazwa własna – rozumienie*, Marta Nowak (Lublana) – *Zbrodnia w mieście Plečnika. Nazwy własne w powieści kryminalnej „Współlokatorki” Mai Novak*, Violetta Jaros (Częstochowa) – *Habitatywa w prozie epistolarnej Joachima Lelewela*, Magdalena Graf (Poznań) – *Poeta i jego miasta – nazwy własne w poezji Juliana Tuwima*, Rafał Zarębski (Łódź) – *Z zagadnień diachronicznej gramatyki onomastycznej (adaptacja nazw własnych w dawnych polskich przekładach Biblii)*. Rozważania na temat onimów występujących w różnych typach dyskursu, m.in. w medialnym, podjęli: Katarzyna Burska (Łódź) – *Nazwy telewizyjnych programów sportowych z komponentem wartościującym*, Anna

Andrzejewska (Opole) – *Analiza porównawcza tytułów podręczników do nauki języka hiszpańskiego i języka polskiego jako obcego*, Beata Jędrzejczak (Gdańsk) – *O rodzicielstwie w tytułach współczesnych poradników wychowawczych w perspektywie onomastycznej analizy dyskursu*, Radosław Marcinkiewicz (Opole) – *Eponimiczny? O pewnym typie tytułu albumu fonograficznego w muzyce popularnej*. Problematykę toponimii tatrzańskiej omówiła Agnieszka Jurczyńska-Kłosok (Kraków) w referacie *Polionimia jako zjawisko dotyczące obiektów geograficznych tworzących przestrzeń Tatr*. Zagadnienie płaszczyzny przejściowej między apelatywami i propriami w obszarze nazw roślin przybliżyła Ilona Kulak (Kraków) w odczycie *Czy ludowe nazwy roślin to fitonimy? Na pograniczu nomina appellativa i nomina propria*. Językowo-kulturowy obraz szlachty zagrodowej (na przykładzie antroponimii i mikrotoponimii podkrakowskich Radwanowic) przedstawiła Urszula Wójcik (Częstochowa). Echa wojny w przestrzeni onimicznej (w zakresie antroponimów, toponimów, chrematonimów, zoonimów itp.) Ukrainy omówiła Liubow Ostash (Praga) w wystąpieniu pt. *Відлуння війни в онімному просторі України*.

W sekcji B dominowały referaty dotyczące szeroko rozumianej antroponimii. Wygłosili je: Agata Łojek (Warszawa) – *Sposoby identyfikacji kobiet w siedemnastowiecznym systemie antroponimicznym parafii Daleszyce (na podstawie danych z ksiąg urodzeń)*, Andrzej Chłudziński (Pruszcz Gdański) – *Odzawodowe nazwy osobowe w „Liber beneficiorum domus Corone Marie prope Rugenwold (1406–1528)” i ich współczesne kontynuacje*, Agnieszka Klimas (Częstochowa) – *Nazwiska pochodzenia niemieckiego w XIX-wiecznej antroponimii Piotrkowa Trybunalskiego*, Elżbieta Bogdanowicz (Białystok) – *Wielokulturowy charakter antroponimii w powieści „Silva rerum” Kristiny Sabaliauskaitė*, Agnieszka Pielą (Katowice) – *Fikcyjne nazwy własne w polskiej frazeologii*, Monika Kresa (Warszawa) – *Imiona osób wyznania mojżeszowego notowane w księgach urodzeń Falenickiego Okręgu Bożniczego w latach 1920–1930*, Michał Mordań (Białystok) – *Z antroponimii Łatgalii (imiona Polaków dyneburskich z lat 1945–1991)*, Dariusz Ivoška (Wilno) – *Peculiarities of Personal Identification and Anthroponymic Place Names in the German Order Documents*, Klaudia Abucewicz (Warszawa) – *Religijne, kulturowe i społeczne aspekty nadawania imion na przykładzie osiemnasto- i dziewiętnastowiecznego antroponomastykonu Starych Trok*, Tomasz Kurdyła (Kraków) – *Sąsiedzkie smaki, czyli o pewnej kategorii przezwisk*

gwarowych, Ewelina Zając (Łódź) – *Co o uczniach mówią ich przezwiska? – sposoby tworzenia przezwisk szkolnych. Analiza badań własnych*, Stanislava Spinková (Praga) – *K regionálnosti příjmení v Česku – situace v okresech při hranici se Slovenskem*, Agnieszka Kołodziej (Wrocław) – *O imionach zwierząt (nie)typowych – nazewnictwo pajaków i gadów w perspektywie porównawczej (czesko-polskiej)*.

Wystąpienia w sekcji C koncentrowały się w głównej mierze na chrematonimii i onomastyce korpusowej. W ramach pierwszego obszaru tematycznego następujące referaty przedstawili: *Katalin Török* (Warszawa) – *Tradycja oraz nowe trendy w nazwach deserów na wybranych węgierskich blogach kulinarnych*, Lidia Przymuszała, Dorota Świtała-Trybek (Opole) – *Grill&Gulasz, czyli o nazwach imprez kulinarnych*, Marcin Kojder (Lublin) – *Nazwy polskich browarów rzemieślniczych w kontekście kultury konsumpcyjnej*, Piotr Tomasik (Bydgoszcz) – *Nie Typowe nazwy*, Samuela Tomasik (Bydgoszcz) – *Element odantroponimiczny w dziewiętnastowiecznych warszawskich nazwach towarów*, Henryk Duszyński-Karabas (Bydgoszcz) – *Nazwy polskich znaczków pocztowych*, Julia Piotrowska (Opole) – *Nazwy własne polskich start-upów w świetle badań nad chrematonimiami*. Zagadnienia z zakresu onomastyki korpusowej zaprezentowali: Jaroslav David (Ostrawa), Martin Bartůněk (Uście nad Łabą) – *Regions in the Corpus Analysis Perspective*, Joanna Szczepańska (Chociebuż) – *Nazwy własne w dolnośląskim korpusie tekstów. Cele bieżących projektów Instytutu Łużyckiego*, Marcin Szczepański (Chociebuż) – *Anotacja dolnośląskich nazw własnych przy wykorzystaniu zgromadzonych zasobów leksykalnych*, Pavol Odaloš (Bańska Bystrzyca) – *Vplyv jednotlivcov a generácií na onomastickú terminológiu*, Halszka Górny (Kraków) – *„Internetowy słownik nazwisk w Polsce” – historia, przyszłość, odbiór społeczny*.

Sekcja D obejmowała przede wszystkim referaty dotyczące funkcjonowania różnych kategorii propriów na obszarach miejskich. W tej kwestii kolejno wypowiedzieli się: Martina Zirhutová (Praga) – *„Cemeteries” in Czech Anonymyms*, Małgorzata Magda-Czekaj (Kraków) – *Typy i podtypy nazewnictwa kamienic w miastach Polski*, Agnieszka Kijak (Siedlce) – *Jakie obiekty są istotne w poruszaniu się po mieście, czyli o nazwach pospolitych w nazwach przystanków komunikacyjnych*, Anna Szczęsny (Warszawa) – *Uniwersalne czy lokalne? Schematy tworzenia odpowiedników obcojęzycznych eklezjonimów na przykładach z języka rosyjskiego i polskiego*, Justyna

Walkowiak, Małgorzata Rutkiewicz-Hanczewska (Poznań) – *Fenomen nazw skwerów w Polsce: potrzeba czy moda?*, Wojciech Włoskowitz (Kraków) – *Toponimia Ukrainy Zachodniej na austriackich, austro-węgierskich, polskich i sowieckich mapach jako dokument polityk nazewniczych*, Pavel Skorupa (Wilno) – *Exploring the Correlation Between the Linguistic Image of the World and Toponyms: an Analysis of Appellative Oikonyms in the Contemporary Vilnius District*, Mirosława Sagan-Bielawa (Kraków) – *Śląsk austriacki i Śląsk pruski – punkt widzenia Galicjanina*, Gabriel Rožai (Bańska Bystrzyca) – *Teória modelovania na príklade urbanoným dvoch gemerských miest*, Veronika Gondeková (Bańska Bystrzyca) – *Urbanonymá mesta Zvolen. Ich synchronne modely a modelovanie*, Beata Afeltowicz (Szczecin) – *Pochodzenie i znaczenie zachodniopomorskich urbonimów*, Martina Ptáčniková (Praga) – *Mezi srpnem 1968 a únorem 2022. Spontánně vzniklá urbanonyma v kontextu dvou invazí*.

Obrady w sekcji E przebiegały w trybie hybrydowym, łączącym uczestnictwo na zasadzie online i offline. Wygłoszone referaty przedstawiały szerokie spektrum problematyki onomastycznej. Ewa Horyń (Kraków) dokonała badawczego rekonesansu w zakresie *Dawnych i współczesnych nazw kopalń w perspektywie kulturowej*. Izabela Łuc (Katowice) zaprezentowała wystąpienie pt. *Urbanonimy motywowane frazeologizmami jako forma gry onimicznej z pośrednikiem inicjacji czytelniczej w opowiadaniach Agnieszki Zimnowodzkiej adresowanych do dzieci*, Anna Jedynak-Wypych (Opole) – *Nazwy własne w polskich komediach w okresie od XVII do XIX wieku*, Magdalena Puda-Blokesz (Kraków) – *Biblijne i religijne odwołania w oficjalnych nazwach firm rejestrowanych w Polsce*, Katalin Reszegi (Debreczyn) – *Complex Place Name Awareness, Mental Mapping, and Place Name Competence Survey Among Pre-School Children*, Rolandas Kregždys (Wilno) – *On the Origin of the Toponym Rajgród*, Kordian Kuczma (Sztutowo) – *Między swoim i obcym – patroni ulic kulturowego pogranicza na przykładzie Gdańska i Lwowa*, Ewa Zmuda (Kraków) – *Teolingwistyka a badania onimów*, Alisa Stunžaitė (Wilno) – *Manifestation of Cultural Metonymy in Lithuanian Drymonymy*, Łukasz Trzeciak (Słupsk) – *Imiona i ich wybrane derywaty jako baza leksykalna współczesnych nazwisk polskich Ormian*. Stacjonarnie zaprezentowano następujące odczyty poświęcone nazwom własnym występującym w dyskursie lub mediach: Alina Naruszewicz-Duchlińska (Olsztyn) – *O motywacjach, życzeniach*

i reakcjach internautów z punktu widzenia autorki serwisu poświęconego genezie nazwisk, Karolina Galewska (Poznań) – *Rosnąca popularność derywatów odnazewniczych w języku internautów*, Izabela Domaciuk-Czarny (Lublin) – *„A później będzie płacz...”. Tytuły wiadomości w e-mail marketingu jako przykłady tekstów perswazyjnych*, Vladimír Patráš (Bańska Bystrzyca) – *Zástupné a opisné pomenovania v onlinovej publicistike ako nosiče komunikačných stratégií*, Karel Střelec, Zuzanna Sabelová (Ostrawa) – *Korektnost, cancel culture, nesvoboda: k tematizaci „nových” ideologií skrze literární propria*.

W godzinach popołudniowych odbyły się posiedzenia onomastycznych towarzystw i komisji naukowych. Uczestnicy konferencji zapoznali się też z działalnością badawczą Studenckiego Koła Onomastycznego „Onoma” kierowanego przez prof. Danutę Lech-Kirstein.

Trzeciego dnia kontynuowano obrady w czterech sekcjach, a problematyka wygłaszanych referatów w porównaniu z dniem poprzednim nie uległa zasadniczym zmianom.

Wystąpienia w sekcji A dotyczyły nazewnictwa geograficznego. Robert Słabczyński (Rzeszów) przedstawił słuchaczom tekst *Mikrotoponimy z obszaru Beskidu Niskiego jako nośniki pamięci*, Urszula Bijak (Kraków) – *Żydzi i pamięć o nich w toponimii Polski*, Harald Bichlmeier (Halle, Heidelberg) – *K slovanskému osídlení severo-východu Bavorska*, Paweł Swoboda (Kraków) – *Mapy księstw śląskich Wielanda/Schubartha jako źródło do badań nad toponimią Śląska*.

Sekcja B obejmowała przede wszystkim referaty rozpatrujące zagadnienia antroponomiczne. W tej kwestii rozważania podjęli: Veronika Štěpánová (Praga) – *Jak lidé přemýšlejí o vlastních jménech (analýza vybraných dotazů z jazykové poradny)*, Adam Siwiec (Lublin) – *Imiona osobowe w polszczyźnie wobec kategorii płci*, Iza Matusiak-Kempa (Olsztyn) – *Treść, forma, frekwencja..., czyli w stronę kultury. Jak zintegrować badania nad motywacją nazwisk Polaków?*

W sekcji C przeważała tematyka z zakresu onomastyki korpusowej. Prelegenci zaprezentowali następujące wystąpienia: Beata Ziajka (Kraków) – *O wiejskiej uczuciowości (na przykładzie nieoficjalnych antroponimów mieszkańców gminy Babice w powiecie chrzanowskim)*, Kristýna Březinová, Jarmila Mádrová, Agata Reclik (Ostrawa) – *Czeskie imiona ostatnich trzech dekad przez pryzmat Czeskiego Korpusu Narodowego*, Zbigniew Babik (Kra-

ków) – *Baza danych Geneteka w badaniach nowszych nazw geograficznych podejrzewanych o motywację odantroponimiczną*, Agata Reclik (Ostrawa) – *Nazwy własne w korpusie Karla Čapka*.

Do sekcji D włączono referaty poświęcone językowemu obrazowi świata, kreowanemu za pośrednictwem nazw własnych. Wygłosili je kolejno: Anna Piechnik (Kraków) – *Zdeonimizowane antroponimy jako ekspresywne znaki pamięci wiejskiej wspólnoty językowo-kulturowej*, Łukasz Karpecki (Kraków) – *Wielokulturowość utrwalona w historycznym nazewnictwie terenowym wsi z pogranicza polsko-ukraińskiego (na przykładzie Nowosiótek Dydyńskich i Nowych Sadów)*, Tomasz Jelonek (Kraków) – *Językowo-kulturowy obraz wsi i jej mieszkańców utrwalony w wiejskich toponimach (na przykładzie gminy Wręczyca Wielka w powiecie kłobuckim)*, Iwona Nobis (Kraków) – *Krajobraz kulturowy ziemi świętokrzyskiej utrwalony w mikrotoponimii (na przykładzie nazw terenowych powiatu kieleckiego)*, Zenon Lica (Gdańsk) – *Językowo-kulturowy obraz ciała ludzkiego utrwalony w nazwiskach polskich i niemieckich*.

Spotkanie onomastów w Opolu zakończyły obrady plenarne, które otworzył Christian Zschieschang (Chociebuż) wystąpieniem pt. *Za Nysą – Nazwy własne w pracach Instytutu Łużyckiego. Stan obecny*, podkreślając wyjątkową pozycję słownictwa proprialnego w procesie cyfrowego przetwarzania leksykonu dolnołużyckiego. Žaneta Dvořáková (Praga) w referacie *Předválečné změny židovských příjmení. Sonda do pražských matrik narozených 1867–1918* przedstawiła główne przyczyny zmiany nazwisk przez czeskich Żydów przed powstaniem Czechosłowacji. Dyskusję o granicach i cechach kategorialnych chrematonimów podjęły Agnieszka Myszka, Monika Kij (Rzeszów) w odczycie *Nazwy niekomercyjne (prywatne) jako typ chrematonimów użytkowych*. Artur Gałkowski (Łódź) wystąpienie pt. *Kompetencja onomastyczna w edukacji językowo-kulturowej* poświęcił kwestii postrzegania nazw własnych jako „tekstów kultury”, niezwykle istotnych w procesie dydaktyki lingwokulturowej.

Na zakończenie dokonano ogólnego podsumowania i oceny konferencji oraz na ręce organizatorów złożono podziękowania za jej znakomite przygotowanie.

Ostatnim punktem sympozjum onomastycznego była wyprawa do Muzeum Polskiej Piosenki w Opolu, podczas której uczestnicy wysłuchali

ciekawego wykładu o historii festiwali opolskich, zapoznali się ze zbiorami i wystawami muzeum oraz zwiedzili amfiteatr.

XXIII Międzynarodowa i Ogólnopolska Konferencja Onomastyczna stała się doskonałą okazją do wymiany doświadczeń naukowych zarówno w dyskusjach nad wystąpieniami, jak i w kularach, a także okazją do zaopatrzenia się w najnowszą literaturę onomastyczną.

Elżbieta Bogdanowicz
(Białystok)